

DAR KARTĄ APIE FILOSOFIJOS PRASMĘ

Nerijus Čepulis

Vilniaus universiteto

Religijos studijų ir tyrimų centras

Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius

El. paštas: ohsinner@hotmail.com

Tradicinė Vakarų filosofija kaip graikiškosios išminties puoselėjimas kartu yra ir buvimo, ir visumos, užbaigtumo siekis. Toks mąstymas ir totali jo pastanga būti, neretai tampanti prievarta, šiandien susilaukia vis daugiau nepasitikėjimo bei kritikos. Žydų kilmės fenomenologinės mąstymo krypties atstovas E. Levinas radikaliai pasipriešina totalybei kaip nuolatinei visuotinės sintezės pastangai visoje filosofijos istorijoje. Graikiškasis mąstymas visada siekė bet kokią patirtį, visa, kas prasminga, redukuoti į totalybę, užbaigtą sistemą, ir, nieko nepalikęs anapus savęs, tapti absoliučiu mąstymu. Levinas ieško alternatyvos. Totalybės sąvoką ir bet koki sistemiskumą jo alternatyviame mąstyme praplėšia Begalybės idėja, leidžianti mąstyti kitaip anapus buvimo. Prieš pažvelgiant į pasaulį iš buvimo perspektyvos, yra būtina klausiti apie patį buvimą, pradedant nuo kitko nei buvimas. Kas kita nei buvimas, arba Gėris, yra ankstesnis už buvimą ir suteikia šiam prasmę.

Pagrindiniai žodžiai: Levinas, Heideggeris, filosofija, totalybė, buvimas, metafizika, begalybė, gėris.

Žinia, žodis φιλοσοφία mums byloja graikiškai. Vadinasi, filosofijos ištakų ir prasmės visų pirma derėtų ieškoti graikiškojoje egzistencijoje, kuri, anot M. Heideggerio, yra tiek filosofijos, tiek apskritai visos Europos istorijos (*Geschichte*) bei lemties šaltinis. Pastaroji šiandien ir lemia visos žmonijos istoriją¹. Kai klausiamo, kas yra filosofija, tai ne tik klausimo turiniu, bet ir pačia forma jau mąstome graikiškai. Klausimas *kas tai?* – τί ἐστιν; – esmės klausimas, iš esmės yra graikiškas. Būtent jis buvo ir Sokrato, ir Platono, ir Aristotelio filosofavimo stimulus, vertęs klausiti, kas yra grožis, kas yra pažinimas, kas yra

gamta, kas yra judėjimas. Tad klausiti, kas yra filosofija, jau reiškia mąstyti graikiškai, klausiant, kas yra filosofijos esmė. Ką patiems graikams reiškė šis žodis φιλοσοφία? Hérakleitas vartoja būdvardį φιλόσοφος (88)². Tai tas, kuris *myli išmintį*. Mylėti, φιλεῖν, anot Heideggerio, Hérakleitui reiškia ὁμολογεῖν. Ši veiksmažodį, reiškiantį *pritarti, sutikti, pripažinti, išpažinti*³, Heideggeris, remdamasis etimologija, girdi pirmapradiškai. Ὅμολογεῖν – tai kalbėti taip, kaip kalba λόγος, todėl pritarti, pripažinti, išpažinti, sutikti su ir atitikti λόγος. Ἀνήρ φιλόσοφος myli, atitinka

¹ M. Heidegger. *Was ist das – die Philosophie?* Pfullingen: G. Neske, 1956, S. 7. (Liet. vert.: Heideggeris. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis, 1992, p. 316.)

² Hérakleitas. *Fragmentai*. Vilnius: Aidai, 1995, p. 68.

³ Čia ir kitur plg. L. Rocci. *Vocabolario greco-italiano*. Milano–Roma–Napoli–Città di Castello, 1971.

σοφόν, atitinkamas λόγος. Hérakleitas byloja (12): „Ne manęs, bet Žosmės (του λόγου) išklausiusiems išmintinga sutarti (ὁμολογεῖν σοφόν) visa viena esant (ἐν πάντα εἶναι).“⁴ Σοφόν čia reiškia ἐν πάντα – viena yra visa. Visa (πάντα τὰ ὄντα) – tai visuma, būtybių visuma, būtis. Ἐν – tai vienas, vienintelis, visa vienijantis. Visa būtis vieninga yra buvime. Buvimas būna būtimi, teikia būti ir reiškiasi per būti. *Būva*, pasak Heideggerio, pirmapradiškai yra tranzityvinis veiksmazodis (pirmapradiškesnis už daiktavardį *būtis*, reiškiantį būtybių, tai yra to, kas būva, visumą) ir nusako sutelkimo vyksmą. Tad σοφόν reiškia, kad buvimas sutelkia būtybę, dėl ko ji tik ir tampa būtybe, daiktu, dalyku. Buvimas – tai sutelktis. Sutelkimo vyksmą graikai ir vadino λόγος⁵. Siekiantysis šios sutelkties ir σοφόν atitikimo buvo vadinamas filosofu, kurio meilė išminčiai buvo labai artima Eroto potraukiui tam, kas gražu⁶.

Matome, kad graikiškosios išminties puoselėjimas kartu yra ir buvimo, ir visumos, užbaigtumo siekis. Ir vis dėlto toks mąstymas bei totali jo pastanga būti, neretai tampanti prievarta, šiandien susilaukia vis daugiau nepasitikėjimo ir kritikos. Vis dar galėtume sakyti „mūsų dienų“ žydu kilmės fenomenologinės mąstymo krypties atstovas E. Levinas radikalai pasipriešina totalybei kaip nuolatinei visuotinės sintezės pastagai visoje filosofijos istorijoje. Graikiškasis mąstymas visada siekė bet kokią patirtį, visa, kas prasminga, redukuo-

ti į totalybę, į užbaigtą sistemą, ir, nieko nepalikęs anapus savęs, tapti absoliučiu mąstymu. Suvokti save galiausiai reiškė suvokti visumą⁷. Būtent tokia filosofija savo viršūnę pasiekia G. W. F. Hegelio sistemoje, kurioje dvasingumas ir prasmingumas yra redukuojami į totalią sąvoką, arba savivoką. Reikia tačiau pažymėti, kad šis savivokos vyksmas, Hegelio vadinamas „bakchantišku tiesos svaiguliu“, jau iš principo yra prievarta. Proto aiškumui, ontologiniam pasaulio sutvarkymui reikia dialektinės prievartos ir karo. „Būtina žinoti, jog karas yra visuotinis (14), – sako Hérakleitas, o kitoje vietoje (19) priduria: karas – visų tėvas, visų karalius [...]“⁸ Karinė padėtis sustabdo moralės ir besąlyginių imperatyvų galiojimą. Taip politika anksčiau ar vėliau išskyla virš moralės, o filosofija ima triumfuoti prieš kasdienio gyvenimo savaime suprantamumą bei naivumą. Tačiau gyvenimiška patirtis rodo, kad, pakėlęs kalaviją, nuo kalavijo ir žūva. Karas, pasak Levino, „įveda tvarką, kurios atžvilgiu nė vienas negali laikytis atstu. Todėl niekas nėra išoriška. Karas neapreiškia išoriškumo (*l'extériorité*) ir kitko kaip kitokio; jis griaua To Paties tapatybę.“⁹ Ar ne tai mums įrodo Švietimo projekto žlugimas ar bent jau tapimas gerokai abejotinu šiandien?

Kita vertus, Levinas visą Vakarų filosofijos tradiciją aptinka kaip mąstymą, niekada nesiryžusį apleisti terpės, kurioje vienaip ar kitaip nuolat mezgėsi koreliatyvi sąvokinio pažinimo ir būties intriga. Būtent čia ir tik čia buvo įmanomas mąstomumas ir

⁴ Hérakleitas. *Ten pat*, p. 38.

⁵ Heidegger. *Ten pat*, p. 13. (Plg. liet. vert. p. 319.)

⁶ Platonas. *Puota, arba Apie meilę*. Vilnius: Aidai, 2000, p. 48.

⁷ E. Levinas. *Totalité et Infini. Essai sur l'extériorité*. La Haye: M. Nijhoff, 1961, p. IX–XVIII.

⁸ Hérakleitas. *Ten pat*, p. 38, 40.

⁹ Levinas. *Ten pat*, p. IX–X.

bet kokios prasmės gimimas. Žinia, Aristotelio teologija, kuriai jis skyrė *pirmosios filosofijos* statusą ir kurią ilgainiui tradicija ėmė vadinti metafizika, vėliau ontologija, nuo R. Descartes'o įgavo subjektyviai pažintinį pobūdį. Filosofinės *įšminties* dabar jau imama ieškoti būties pažinime. Tad metafizika, kaip pirmoji filosofija, dabar jau pradeda nuo *pažįstančiojo subjekto*. Būtent taip suvoktą filosofiją reformuoti ėmėsi E. Husserlio transcendentalinė fenomenologija. Pirmosios filosofijos vieta čia atiteko universaliai ontologikai. Levinas ieško alternatyvos. Totalybės sąvoką ir bet koki sistemiskumą jo alternatyviame mąstyme praplėšia Begalybė. Santykis su Begalybe, su absoliučiai Kitkuo pranoksta grynojo *cogito* imanenciją, trikdo tapatybę ir nebėra (ar net dar nėra) pažintinis, bet etinis. Levinui etika vis dėlto nėra viena iš filosofijos šakų ir nedalyvauja teorinės ir praktinės filosofijos perskyroje. „Tačiau turime suprasti, – sako jis, – kad moralybė atsiranda ne kaip antrinis klodas, esantis aukščiau už abstrakčią refleksiją apie totalybę ir jos pavojus; moralybė turi nepriklausomą ir įvadinę svarbą. Pirmoji filosofija yra etika.“¹⁰

Ir vis dėlto ar etinis mąstymas, kurį Levinas vadina pirmąja filosofija bei teisėta filosofavimo pradžia, vis dar yra φιλοσοφία, kurios ištakų Heideggeris ieškojo vien Graikijoje? Nors, kita vertus, ar iš tikrųjų visas Vakarų mąstymas ir kultūra yra nulemti graikiškumo? Heideggerio metafizikos įveika pasirodė nepakankamai atidi (arba net sąmoningai neatidi), neskir-dama reikiamo dėmesio krikščioniškajam

mąstymui, pasireiškusiam kaip judaizmo ir graikiškumo sankirta. Net jei sutiktume, kad φιλοσοφία ir metafizika (τὰ μετὰ τὰ φυσικά), visada buvo ir turi būti graikiškos bent jau etimologine bei istorinių ištakų prasme, tai, kalbant apie Vakarų¹¹ mąstymo istoriją, kultūrą ir humanizmą apskritai, būtų neteisinga teigti juos visada buvus ir išlikus grynai graikiškus. Ilgainiui „graikiškumo“ persvara lemtingai bei totaliai nulėmė moderniuosius laikus, bet latentinė žydiška-krikščioniška alternatyva niekada nebuvo visiškai išnykusi. Kita vertus, jei sutinkame, kad bet koks mąstymas prasideda nuo kasdienės „iki-filosofinės“ patirties ir net yra išsisknijęs joje, turime pripažinti, kad daugumos Vakarų filosofų gyvenimas tarpo žydiškoje arba krikščioniškoje aplinkoje, kur buvo *skaitoma* ir Biblija, tad jos daugiau ar mažiau įsisąmoninta įtaka buvo neišvengiama.

O kas sudaro žydiškumo esmę ir koks yra jo santykis su graikiškumu? Pasak Der-rida, „jei (tai tik mūsų hipotezė) žydiškumu yra vadinamas šis be galo kitko patyrimas, reikia susimąstyti apie šią būtinybę, kurioje

¹⁰ E. Levinas. *Etika ir begalybė*, p. 77. Panašiai ir *Totalybėje ir begalybėje* autorius pareiškia: „Moralė nėra filosofijos šaka, bet pirmoji filosofija.“ (P. 281.)

¹¹ Peperzak įžvalgiai pažymi: „Posakis ‘vakarietiškoji filosofija’, kurį vartoja Levinas ir kiti prancūzų posthaiđeriniai mąstytojai, – reiškia vidutinį pažinimą (*conoscenza medie*) – paplitusį mūsų laikų prancūziškuose universitetuose – susijusį su Europos kultūrinių tradicijų visuma. Čia ypač yra pabrėžiami mūsų kultūros modernieji bruožai, nekreipiama jokie dėmesio į didžiąją Viduramžių filosofijos dalį, o graikiškasis palikimas išimtinai yra tapatinamas su Parmenido, Hērakleito, Platono, Aristotelio ir Plotino tekstais. Kruopštesnis dvasios istorijos ištyrimas galėtų parodyti būdo, kuriuo esame įpratę kalbėti apie savo praeitį, neadekvatumą.“ (Peperzak. „Esperienza ebraica e filosofia“, *Levinas, Peperzak. Etica come filosofia prima*, p. 143.)

jis tarpsta, apie reikalavimą, kuris jį verčia susikurti kaip logos ir žadinti Graiką iš jo autistinės sintaksės miego¹². Šis *be galo kitkas*, mąstomas kaip begalybės idėja, Biblijoje visų pirma yra iš nieko tveriantis Dievas, kuris tačiau yra nemąstyti ir nesutinkamas, jei nėra tarp žmonių ir jų santykiuose. Judaizmo esmė ir būtų šis, jei taip galima pasakyti, perėjimas nuo begalinės Dievo kitybės prie begalinės kito žmogaus kitybės. Ir šis perėjimas yra iš principo etinis. Kita vertus, žydiškoji tvėrimo iš nieko idėja byloja apie pavienio žmogaus esminį neredukuojamumą į totalybę ir sisteminius santykius. Totalybės atžvilgiu tiek Aš (savastis), tiek Kitas (veidas) yra gryna absencija. „Kitas kyla iš absoliučiai Nesamo, – sako Levinas. – Bet jo santykis su absoliučiai nesamu, iš kurio jis kyla, *nenurodo, neapreiškia* šio Nesamo. Ir vis dėlto Nesamasis turi veido reikšmę. Veidas iš tiesų yra vienintelė atvertis, kurioje transcendentiškojo reikšmingumas nepanaikina transcendencijos, įvesdamas ją imanentinę *tvarkon*, kurioje, priešingai, transcendencija išlieka kaip transcendencija.“¹³ Etinis Kito reikšmingumas iškelia jį virš ir anapus buvimo, kuris, tapęs totaliu, išvirsta į socialiai nurimusį „suburžuazėjimą“ nuosavoje žemėje ar net svetimų žemių nusavinimo barbariškumą. Nuosavybę saugančiam ir plečiančiam Graikui Biblija priešpriešina savo šalį apleidžiantį ir be jokios nuosavybės klajojantį Žydą. Graikiškasis mąstymas siekia užvaldyti pasaulį, o žydiškasis nori tiesiog bendradarbiauti ribų neturinčioje jo kūryboje. „Iš šio

požiūrio taško galima pastebėti, kaip tarp visų rytiečių Žydas atviriausiai prieštarauja Graikui, – sako Buberis. – Graikas nori įveikti pasaulį, Žydas nori jį įgyvendinti; Graikui jis būva, Žydui bus; Graikas stovi priešais jį, Žydas yra su juo susijęs; Graikas jį pažįsta mato atžvilgiu, Žydas – prasmės atžvilgiu, Graikui veiksmas yra pasaulyje, Žydui pasaulis yra veiksmė.“¹⁴

Žydiškoji „filosofija“ prasideda *išėjimu* ieškoti prasmės *kitur*. Nerimavimas pačioje proto gelmėje verčia mąstymą prasmės ieškoti anapus subjekto. Gyvenimo prasmė nepriklauso epistemologijos kompetencijai, nes pažinimas visada lieka imanentiškas. L. Wittgensteinas (*Tractatus*, 6.52) labai taikliai pažymi: „Jaučiame, kad net jei būtų atsakyta į visus *galimus* mokslo klausimus, mūsų gyvenimo problemos net nebūtų paliestos.“¹⁵ Bet argi filosofija turi būti griežtas mokslas, besisaugantis bet kokio gyvenimiško „užkrato“? Argi išmintis pirmapradiškai neturi gyvenimiškos, o ir etinės prasmės daugiau negu teorinės? Bent jau žydiška išmintis tikrai taip¹⁶. Egzodo filosofija ieško gelminio filosofavimo, tai yra tematizavimo ir reprezentavimo, šaltinio, kuris savo ruožtu jau nebesileidžia nei tematizuojamas, nei reprezentuojamas. Šis šaltinis, arba principas, yra Gėris, kuris

¹² Derrida. *Violence et métaphysique*, p. 227.

¹³ Levinas. *En découvrant l'existence avec Husserl et Heidegger*, p. 198.

¹⁴ M. Buber. *Vom Geist des Judentums*. Leipzig, 1916, S. 27.

¹⁵ L. Wittgensteinas. *Tractatus Logico-Philosophicus*. In: *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis, 1995, p. 112. Interpretuodamas Leviną, panašią išvadą prieina R. Duval: „Mintis ir protas nėra prasmės šaltinis, tos prasmės, kuri žmogui yra gyvybiškai reikalinga.“ (*Exode et altérité*. In: *Revue des Sciences Philosophiques et Théologiques*. 59 (1975), p. 233.)

¹⁶ C. Chalier. *Judaïsme et Altérité*. Lagrasse: Verdier, 1982, p. 51.

„negali tapti esamu, nei patekti reprezentacijon [...], jis mane pasirinko pirmiau, negu aš jį pasirinkau“¹⁷. Beje, juk tai nėra visiškai svetima ir Graikui. Jau Platonas bandė užsiminti, kad Gėris transcenduoja buvimo ir mąstymo imanenciją. Tad argi nederėtų sutikti, kad ir išmintis, kurią taip mylėjo ir puoselėjo graikai, yra giliau, anapus ar šiapus vien tik teorinės pažinimo išminties? Juk φιλοσοφία gali reikšti ir *gėrio išminties*, apleidžiant *save* (τὰ μετὰ τὰ φυσικά) ir išeinant pasitikti Kito, *puoselėjimą* ar net pačią *meilės išmintį* bei *išmintį kaip meilę*.

Hērakleitas sako filosofą esant vyrą, kuris myli (φιλεῖν) išmintį. Anot Heideggerio, φιλεῖν čia reiškia ὁμολογεῖν, arba kalbėti taip, kaip kalba λόγος, todėl atitikti λόγος. Tendencingai Heideggerio interpretacijai galima priešpriešinti įprastą klasikinės graikų kalbos vartoseną. Ὀμολογεῖν reiškia tiesiog *pritarti* tam, kuris man šneka, tai yra (jau radikaliai žydišku požiūriu) absoliučiai *Kitam*, kurio teisumą *pripažindamas, išpažįstu* jį kaip Mokytoją¹⁸. Biblijoje pažinti kitą asmenį

reiškia *pažinti kitaip nei* tematizuojamą, reprezentuojamą objektą. Subjektas dar iki suvokimo jau paklūsta iš išorės skambančiam įsakymui. Mąstyti nereiškia vien pažinti, bet iš pradžių pritarti. Mąstyti reiškia pritarti, bet ne atitinkant ir susivienodinant su beasmeniu λόγος, o sutinkant ir įsileidžiant svetimšalio veidą, kuris kalba, tai yra klausia ir prašo. *Bet koks pažinimas prasideda nuo tikėjimo*. Graikiškasis λόγος vis dėlto ilgainiui užsidarė tame, kas jau *pasakyta*, gyną *kalbėjimąsi* sukaustydamas lingvistinėje struktūroje ar anoniminėje buvimui imanentiškos tiesos byloje.

„Ne manęs, bet Žosmės išklausiems išmintinga sutarti visa viena esant (ἐν πάντα εἶναι)“¹⁹ – byloja Hērakleitas (12). Visa, πάντα τὰ ὄντα – tai būtis. Ἐν – tai vienas, vienintelis, visa vienijantis. Visa būtis vieninga yra buvime. Buvimas būva būtimi, teikia būtį ir reiškiasi per būtį. *Būva*, kaip minėjome, pasak Heideggerio, pirmapradiškai yra tranzityvinis veiksmažodis ir nusako sutelkimo vyksmą. Leviniškai permąstyta filosofija visomis išgalėmis stengiasi apginti pavienį žmogų nuo brutalaus buvimo neutralumo ir totalaus vienumo. Moderniųjų laikų filosofijos idealas buvo absoliuti mokslo autonomija bei sistema, kuri, pradėdama nuo visuotinai galiojančių akivaizdžių principų, susisieja į objektyviai privalomą epistemologinę, socialinę ir politinę visumą. Alternatyvus mąstymas atmeta tokį idealą bei pavojingą siekį atrasti archimedinį atskaitos tašką, nuo kurio panoramiškai būtų įmanoma aprėpti visas būtybes, teorijas, kultūras ar

¹⁷ E. Levinas. *Autrement qu'être ou au-delà de l'essence*, p. 13.

¹⁸ Septuagintoje dažniau negu ὁμολογεῖν aptinkame jo sinonimišką vedinį εξομολογεῖν (*išpažinti*), kuriuo yra verčiamas hebrajų kalbos veiksmažodis נָחַם (*jdh*), pirmapradiškai reiškiantis *mesti, sviesti*. Dažniausiai Biblijoje jis yra aptinkamas *Hiph* ir *Hithp* formos ir reiškia *nusižeminti* (*mesti save ant žemės, kristi ant kelių*), *pripažinti ir išpažinti savo kaltę, neteisingumą*, o kartu ir *pripažinti, išpažinti kito* (Dievo ar kito žmogaus) *teisumą, viršenybę*, todėl *paklusti, pritarti, girti, liaupsinti, šlovinti, dėkoti*. Filologai sutaria, kad šis veiksmažodis iš esmės perteikia etinį blogio ir gėrio skyrimą savo nenaudai, taigi asimetrinį santykį. Liaudiška (ir, kai kurių tyrinėtojų nuomone, pagrįsta) etimologija

iš šio veiksmažodžio kildina Jokūbo sūnaus *Judo* vardą, kuriuo ilgainiui imta vadinti visa *žydu* tauta.

¹⁹ Hērakleitas. *Ten pat*, p. 38.

gyvensenas. (Iš)ventgi totalaus buvimo reiškia *kitaip negu būti*, kai neredukuojamas į visumą pavienis stojasi į etinę akistatą su neredukuojamu Kitu. Vadinasi, buvimas ir žmogiškumas visiškai skiriasi. Žmogiškumo ir autentiško gyvenimo iš viso nesama, nes jis yra absencija totalioje sąmonėje ir buvime. Žmogiškumas – tai subjektyvumas, pralaužiantis istoriškai objektyvų buvimą, tai pirmapradiškai budri ar kaskart bundanti ir blaivējanti psichika, tai būtybė, išsivaduojanti iš savo buvimo sąlygos, tai, ką Levinas nusako vienu žodžiu – *nesuinteresuotumas (dés-inter-essement)*. Ontologinė būklė suyra, yra suardoma žmogiškosios būklės, ar veikiau *nebūklės*. Būti žmogumi – tai gyventi taip, lyg nebūtum būtybė tarp būtybių. To mus išmokė žydiškoji tradicija, kylanti iš Biblijos, kuri, pasak Levino, „yra knyga, vedanti mus ne į Dievo slėpinį, bet į žmogaus pareigas tarp žmonių. Monoteizmas – tai humanizmas“²⁰.

Dėl žmogaus dvasiškumo buvimo kategorijos apsiverčia į *kitaip negu buvimą*. Ne į buvimą *kitaip*, juk būti *kitaip* vis dar reiškia būti. Levinas neatrado kito veiksmožodžio, kuris visiškai išreikštų tokį „ne-buvimą“ kaip ne-nurimimo vyksmą, jo nesuinteresuotumą. Aš privalau remti kitą asmenį, nes esu jam ir už jį atsakingas. Mano atsakomybė yra neperleidžiama, niekas negali manęs pakeisti. Pati žmogiškojo Aš tapatybė yra pagrįsta atsakomybe. Atsakomybė yra tai, kas atitenka išimtinai man ir ko aš negaliu *žmogiškai* atmesti.

Ši našta, pasak Levino, yra aukščiausias asmens kaip vienintelio tokio orumas. Nesukeičiamas su kitais aš esu tik tiek, kiek esu atsakingas. Aš galiu pakeisti visus, bet niekas negali pakeisti manęs. Tokia yra mano kaip subjekto neatsiejama tapatybė. Tad žmogiškumo evaziją iš buvimo, arba buvimo pertrūkį, buvimo krizę ir *kitaip negu buvimą* ženklina tai, kad, kas paprastai laikoma natūraliausia, tampa problemiškausia. Ar aš turiu teisę būti? Ar būdamas pasaulyje neužimu kieno nors vietos? Ar ontologija, net pamatinė, gali būti pirmoji filosofija? Taip naivus ir pastovus buvimas kaskart yra užklauiamas ir „praplėšiamas“. Į galimą klausimą, ar toks radikalus ir skrupulingas požiūris į žmogų nenori apskritai paneigti teisės gyventi, visiškai sumenkinant buvimą, Levinas atsako: „Čia pateiktas mąstymo būdas nėra buvimo neįvertinimas, nei, remiantis juokinga bei niekinančia pretenzija, jo traktavimas kaip to, kas griaua tvarką ar viršesnę Netvarką.“²¹ Mąstyti *kitaip* reiškia tiesiog radikalčiai pakeisti minties kryptį. Prieš pažvelgiant į pasaulį iš buvimo perspektyvos yra būtina užklausti patį buvimą, pradedant nuo kitko nei buvimas. Kas kita nei buvimas, arba Gėris, yra ankstesnis už buvimą ir suteikia šiam prasmę. Prasmė apskritai yra ne suteikiama, bet priimama iš kito žmogaus, kuriam galiu pritarti, savo nenumaldoma sąžine jau atsakydamas prieš jį. Būtent čia galėtų gimti dar kartą alternatyviai permąstytytos filosofijos prasmė ir prasmė filosofijoje.

²⁰ E. Levinas. *Difficile Liberté*, p. 352.

²¹ E. Levinas. *Autrement qu'être ou au-delà de l'essence*, p. 19.

ONCE AGAIN ON THE MEANING OF PHILOSOPHY**Nerijus Čepulis**

Summary

Traditional Western philosophy as upholding of the Greek wisdom at the same time is also a striving to being, totality, and completeness. Such thinking and its total attempt to be, that often becomes violence, nowadays is receiving more and more incredulity and criticism. The phenomenological thinker of Jewish descent E. Levinas radically resists totality as a continuous attempt at a universal synthesis in a whole history of philosophy. The Greek thinking always attempted to reduce any experience, everything, that has significance, into a complete system, and without leaving anything outside itself to become an absolute thinking. Levinas looks for an alternative. The concept of totality and any systematization in his alternative thinking are ruptured by the concept of Infinity that enables us to think otherwise and outside of being. Before looking at the world from the perspective of being it is necessary to question the being itself by starting from the other than being. The other than being, or the Good, is prior to being and gives it significance.

Keywords: Levinas, Heidegger, philosophy, totality, being, metaphysics, infinity, good.